

„Vše pro kamarády, čest a svobodu národa!“

Květoslav Prokeš a jeho místo v protinacistickém odboji

PETR MALLOTA

Píše se sobota 5. listopadu 1949. Okolo páté hodiny ranní začnou dozorcí pankrácké věznice otevírat dveře cel. V nich očekává svůj osud šest mužů. Prvním, koho příslušníci vězeňské stráže odvedou na jeden ze dvou popravčích dvorků za vězeňskou nemocnicí, je úředník Josef Charvát. Poté jsou k výkonu trestu postupně přiváděni civilní zaměstnanec Vojenského technického ústavu Emanuel Čančík, uprchlý politický vězeň Vratislav Polesný, štábní kapitán československé armády Vratislav Janda a pražský advokát Jaroslav Borkovec. Jako poslední se postaví pod šibenici typu prkno, jejíž specifikum spočívá v tom, že oběti nestrhne vaz, ale postupně ji zadusí, major Květoslav Prokeš. Stane se tak v 6 hodin 49 minut.¹

Šestici mužů, kteří toho dne skončili v rukou kata, přitom spojuje nejen příslušnost k protikomunistickému odboji. Jedná se o členy dvou rozvětvených ilegálních organizací, které se rozhodly k něčemu, co dodnes vzbuzuje silné podezření a vyvolává řadu otázek: s pomocí zasvěcených vojenských jednotek a civilních odbojových organizací hodlali prý provést v květnu 1949 ozbrojený protikomunistický převrat. A právě vůdčí osobností tohoto těžko uvěřitelného podniku byl údajně mjr. Květoslav Prokeš, o němž je nutno ještě předtím, než začneme celý tento mimořádně dramatický a v konečném důsledku tragický příběh rozplétat, něco říci.

Gymnazista i voják Velké války

Květoslav Prokeš se narodil 2. června 1897 v Rudolfově (dnes je obec součástí města Zábřeh) hrnčířskému dělníkovi Václavu Prokešovi a pradleně Anně Prokešové, rozené Froncové. Měl dva sourozence, o dva roky mladšího bratra Antonína a nevlastního bratra Františka Svobodu. V Zábřehu vychodil obecnou školu, poté místní nižší gymnázium. Než byl v důsledku vypuknutí první světové války přidělen v roce 1915 do vojenské nemocnice v Hranicích, aby tam působil jako pomocná lékařská síla, stihl se vyučit sazečem).

Setkání se zmrzačenými a zohavenými vojáky, které do areálu býva-

lých kasáren přivážela z haličských bojišť v obrovských počtech dokonce k tomu zřízená železniční vlečka, rozhodně nebyla pro mladíka, jenž doposud trávil čas ve školních lavicích, popřípadě v typografické dílně, nijak záviděníhodná zkušenost. Nicméně to horší mělo teprve přijít. V prosinci 1916 byl v pouhých devatenácti letech zařazen jako voják k „šumperskému“ Pěšímu pluku 93 a odeslán na ruskou frontu. Do konce února 1917 pobýval v polské Radomí, kde absolvoval poddůstojnickou školu, následně odešel „do pole“ a účastnil se bojů s ruskou armádou. Putoval tedy tam, odkud k němu přijížděli „jeho“ pacienti. On sám sice žádné vlastní svědectví o tamní službě nezanechal, existují

1 NA, f. Státní soud Praha – nezpracováno, sp. zn. Or I 946/49, zápisy o výkonu trestu smrti u odsouzených V. Jandy, J. Borkovce, K. Prokeše, J. Charváta, E. Čančíka a V. Polesného z 5. 11. 1949.

2 K tématu vyšlo již několik studií či článků a byly mu rovněž věnovány kapitoly v odborných monografiích, viz např. BRET, Jan: *22 oprátek*. Ministerstvo obrany – AVIS, Praha 1999, s. 56–65; FILIP, Zdeněk: *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939–1945*. Veduta, Štítý 2002, s. 82–91; KOPT, Miroslav: *Šedesáté výročí akce „Zvon“*. *Věrní zůstaneme*, 2009, č. 6; PEJČOCH, Ivo: *Protikomunistické puče. Historie pokusů o vojenské svržení komunistického režimu v Československu 1948–1958*. Svět křídél, Cheb 2011, s. 70–89; TÝŽ: *Vojáci na popravisti. Vojenské osoby popravené v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v období 1949–1985*. Svět křídél, Cheb 2011,

Květoslav Prokeš v době studii na gymnáziu
Foto: archiv rodiny

Podle dochovaných záznamů patřil mezi její neúspěšnější studenty – první ročník zakončil s prospěchem „výborný“ jako pátý mezi 85 studujícími.

Patrně právě studijní úspěchy vedly k jeho vyslání na zahraniční studijní pobyt. Od 1. listopadu 1921 se tento důstojnický čekatel stal posluchačem prestižní dvouleté francouzské speciální vojenské školy v Saint-Cyru (École spéciale militaire de Saint-Cyr), na niž navázal ročním působením na jezdecké škole v Saumuru (École de cavalerie de Saumur). V obou případech dosáhl hodnocení „velmi dobrý“.⁴ Úspěšné působení na francouzských vojenských výběrových školách, z nichž tu první založil v roce 1802 Napoleon Bonaparte a druhou již v roce 1763 francouzský král Ludvík XV., celkem jednoznačně ukazuje na odborné schopnosti mladého československého vojáka.

Masarykův dragoun

Již 1. září 1922 byl rotmistr-akademik Prokeš jmenován poručíkem jezdecktva a formálně přemístěn k Jezdeckému pluku 7. Jak je z předchozího patrné, spojil svou vojenskou kariéru s jezdecktvem. Tento kdysi nezastupitelný druh vojska byl samozřejmě v době jeho aktivní služby již nezadržitelně na ústupu. Budoucnost na bitevních polích patřila obrněným jednotkám, avšak v řadě tehdejších armád ještě stále jezdecké jednotky působily. V branné moci první republiky, na níž se jezdecktvo podílelo přibližně 6 % mírového stavu (pro srovnání: pěchota byla zastoupena asi 60 %⁵), byla jeho úloha spatřována především ve schopnosti rychlého přesunu i poměrně obtížným terénem bez kvalitních cest a silnic s následným překvapivým nasazením proti

však mnohá jiná, která dosti naturalisticky líčí tehdejší situaci.³

Po návratu do vlasti se Květoslav Prokeš 20. prosince 1918 přihlásil do činné služby v nově budované československé armádě a působil pak v hodnosti desátníka, resp. četaře a rotmistra u Pěšího pluku 13 v Šumperku (nástupce původního Pěšího pluku 93). V průběhu let 1919 a 1920 byla mladému poddůstojníkovi udělena studijní dovolená, kterou využil k absolvování vyššího gymnázia v Zábřehu. Poté, co 15. července 1920 úspěšně složil maturitní zkoušku, byl 5. října téhož roku povolán do Vojenské akademie v Hranicích. Zařadil se tak mezi první frekventanty tamějšího vojenského studia, neboť škola zahájila činnost teprve v dubnu 1920.

Květoslav Prokeš na elitní jezdecké škole v Saumuru

Foto: archiv rodiny

s. 259–267; RADOSTA, Petr: *Protikomunistický odboj. Historický nástin*. Egem, Praha 1993, s. 52–58; VEBER, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948–1953*. Univerzita Pardubice, Pardubice 2014, s. 64–71.

3 K tématu viz např. NEDOROST, Libor: *Češi v 1. světové válce* (3 díly). Libri, Praha 2006 a 2007.

4 *Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv* (dále jen VÚA – VHA), f. Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Květoslava Prokeše; tamtéž, sb. Vojenské kmenové listy, kmenový list Květoslava Prokeše; tamtéž, f. 24, Květoslav Prokeš – životopisné údaje a služební záznamy; ABS, f. Vyšetřovací spisy – Centrála (dále jen MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-6297 MV, životopisné údaje z výsledkových protokolů Květoslava Prokeše a dalších materiálů.

5 Československá branná moc od roku 1933 sestávala z šesti druhů zbraní: pěchoty, dělostřelectva, letectva, jezdecktva, ženijního vojska a telegrafního vojska.

útočícímu či naopak ustupujícímu nepříteli. V podstatě se jednalo o jízdní pěchotu (tedy dragouny), která používala koně jako dopravní prostředek a před samotným bojem sesedala. Nelze zcela vyloučit, že by tyto jednotky při správném taktickém použití (např. v horském terénu typickém pro většinu oblastí českého pohraničí) mohly sehrát ve střetnutí s německým Wehrmachtem v tragickém roce 1938 pozitivní roli.

Dobové služební předpisy⁶ československé armády explicitně zmiňovaly skutečnost, že právě rychle se pohybující jezdecké oddíly nasazované jako prostředek průzkumu či překvapivého útoku budou v případném konfliktu nuceny bojovat bez jasných rozkazů a instrukcí, často zcela v odloučení od zbytku armády či bez patřičného spojení s ní, navíc obklopeni přesilou. Proto byli velitelé jezdeckta vedeni k iniciativnosti v rozhodování a k samostatnosti. Zdá se, jako by právě tyto instrukce vzal hrdina našeho příběhu jako důstojník jezdeckta za své (či snad patřily k jeho přirozené výbavě, a proto k této „zbraní“ inklinoval?). Květoslav Prokeš totiž vynikal chováním, které mu, ať již právem, či neprávem, vysloužil pověst kverulanta, problémového muže, jenž neuznává autority a subordinaci, vojáka jednajícího mnohdy zcela svévolně a proti vydaným rozkazům.

Po svém návratu do Československa 12. srpna 1924 nastoupil službu jako velitel čety u 1. eskadrony v Biskupicích, za nějaký čas ho nadřízení určíli velitelem čety 2. eskadrony v Hodoníně. Odtud byl k 1. říjnu 1925 přemístěn k vojenskému jezdeckému

učilišti v Pardubicích, kde téměř rok zastával funkci instruktora. Od 1. září 1926 opět sloužil u Jezdeckého pluku 7 v Hodoníně. Dne 15. prosince 1928 zahájil nyní již jako nadporučík jezdeckta (povýšen 1. ledna 1928) „slovenskou“ etapu své vojenské kariéry, neboť byl převelen k Jezdeckému pluku 3. Jako velitel čety působil téměř pět let v posádkách Komárno a Bratislava, od 1. dubna 1931 v hodnosti kapitána jezdeckta. Ze Slovenska se 15. září 1933 vrátil do českých zemí, když se z vůle nadřízených hlásil v Prostějově u Jezdeckého pluku 6. Tam již – nepočítáme-li absolvování různých odborných kurzů v Plzni a Olomouci⁷ – zakotvil natrvalo. Ve funkci velitele čety figuroval do 1. srpna 1936, kdy byl ustanoven zatímním velitelem 5. eskadrony. Po jeho povýšení na štábního kapitána jezdeckta 1. října 1936 nabylo toto jeho zařazení trvalé podoby a škt. Prokeš prodělal jako velitel 5. eskadrony Dragounského pluku 6 (v roce 1936 došlo k přejmenování jezdeckých pluků na dragounské) i zářijovou mobilizaci v roce 1938. Byl „v poli“ od 24. září do 16. listopadu 1938, přičemž se zúčastnil všech přesunů do nástupového prostoru a jako velitel eskadrony se plně osvědčil. *Výtečně vyvinutý smysl pro povinnost a iniciativu. Velmi nadaný a nadprůměrně duševně pružný. Velmi dobrých voj. vědomostí. Velmi dobrý velitel eskadrony. Jako velitel skupiny způsobilý, stojí v tzv. válečné kvalifikační listině Květoslava Prokeše k událostem roku 1938.*⁸

A jak si stál hrdina našeho příběhu v průběhu celé své dvacetileté služby? Jako důstojník z povolání byl hod-

nocen vesměs pochvalně, nadřízení si všímali jeho inteligence, bystrosti, odborných schopností, iniciativy, píle i nadšení pro brannou výchovu. Na několika místech se v záznamech o něm dočteme, že byl vynikající a odvážný jezdec. Objevují se nicméně i upozornění na jeho přílišnou ctižádostivost a na sklony k překračování služebních pravomocí a k nemístné kritice. Dne 5. dubna 1939, v době likvidace čs. branné moci v důsledku rozbití Česko-Slovenska, vystavil velitel Dragounského pluku 6 plk. gšt. Rudolf Kučera svému podřízenému následující posudek: *Velmi podnikavý, velmi pracovitý, zná jednat s lidmi, výtečný řečník a propagátor se zvláštním organizačním talentem. A připojil rovněž informaci o stupni Prokešovy kvalifikace za roky 1936, 1937 a 1938: dobrý, velmi dobrý, velmi dobrý.*⁹

Proti německým okupantům doma...

V době německé okupace českých zemí se Květoslav Prokeš zapojil do odboje jako člen tzv. Politického ústředí, přičemž náležel k ilegální skupině vedené JUDr. Ladislavem Rašínem. Bohužel, kromě několika základních informací, jež jsou v Prokešových personálních materiálech a v materiálech vzniklých při vyšetřování jeho protikomunistické činnosti, nedisponujeme k této důležité kapitole podrobnějšími údaji. Jeho role prý spočívala v kurýrní činnosti, tedy doručování důležitých zpráv a instrukcí do zahraničí. Na počátku listopadu 1939 v této záležitosti odjel do Švýcarska, kde se sešel s diplomatem Jaromírem Kopeckým¹⁰, aby mu předal

6 Cvičební řád pro jezdeckta. MNO, Praha 1933 a 1934.

7 V Plzni Prokeš absolvoval zbrojní kurz pro důstojníky pěchoty a jezdeckta, po něm následovala stáž u zemské zbrojnice v Olomouci. Již z předešlé služby získal odbornost v ničení nevybuchlých ručních granátů, prodělal plynový a lyžařský kurz. Jeho osobní materiály obsahují rovněž zmínku o způsobilosti řídit motorové vozidlo a o kvalifikaci tělocvikáře. V letech 1930-1932 absolvoval přípravný kurz pro válečnou školu s prospěchem *dobry*.

8 VÚA - VHA, f. Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Květoslava Prokeše, kvalifikační listina válečná.

9 Tamtéž, služební záznam z 5. 4. 1939.

10 K diplomatické a odbojové činnosti Jaromíra Kopeckého viz KOPECKÝ, Jaromír - NĚMEČEK, Jan (eds.): *Ženeva. Politické paměti 1939-1945*. Historický ústav AV ČR, Praha 1999; KOPECKÝ, Jaromír: *Paměti diplomata*. Torst, Praha 2004.

hlášení pro Paříž. V druhé polovině měsíce následovala mise do Vídně, kde navštívil kněze Julia Klimka (po válce poslanec za Československou stranu lidovou), jenž tam působil jako učitel náboženství. Předmětem jednání byla příprava přechodových kanálů do zahraničí. Samozřejmě by tak Prokeš nikdy nemohl učinit bez patřičných dokladů – ty mu prý na jeho zpravodajskou misi obstaral spolumojovník z odboje, jakýsi architekt Blažek. Pro tyto aktivity se o bývalého čs. důstojníka začalo zajímat Gestapo. Logickým krokem byl jeho ilegální odchod do zahraničí, kde se formovaly československé jednotky.¹¹

Květoslav Prokeš opustil protektorát tajně 12. prosince 1939. Podařilo se mu dostat se na Slovensko, odtud pokračoval do Maďarska, kde byl ale již o dva dny později zatčen. Příští tři a půl měsíce strávil jako vězeň v budapeštské Citadele, 30. března 1940 se mu však odtud spolu s generálem Bruno Sklenovským povedlo uprchnout a vydal se na cestu do Jugoslávie. V Bělehradě se objevil 2. dubna, o čtyři dny později nastoupil cestu přes Soluň, Cařihrad do Bejrútu. Tam se 17. dubna nalodil na francouzskou loď Patria, s níž přes Alexandrii a Alžír dorazil k francouzským břehům.

O průběhu této cesty se dochovalo svědectví generála Vladimíra Příkryla, sepsané ovšem o mnoho let později v souvislosti s jeho perzekucí kvůli stykům s mjr. Prokešem (gen. Příkryl byl zatčen 16. května 1949 i na základě Prokešových výpovědí, následně ve vykonstruovaném procesu odsouzen ke čtyřem letům odnětí svobody). Vzpomínal na údajně arogantní jednání špkt. Květoslava

Prokeše, jenž se stal díky své dokonalé znalosti francouzského jazyka Příkrylovým zástupcem ve funkci velitele transportu. Podle generálových vzpomínek se Prokeš brzy po vyplutí seznámil s francouzskými důstojníky, v nichž dokonce poznal svého instruktora ze Saint Cyru, načež prý ztratil o funkci zástupce velitele transportu zájem. Navíc údajně sabotoval Příkrylovy rozkazy a k takovému jednání nabádal i mužstvo, které nechával samo sobě. Generál dodává, že prý věc došla tak daleko, že se k němu dostavila delegace vojáků s návrhem, aby byl Prokeš svržen do moře, neboť s ním ostatní nechtějí vstoupit do řad čs. jednotek.¹² K naší velké škodě zde nemůže zaznít verze druhé strany. Každopádně pravdou zůstává, že v Prokešových kádrových materiálech nenalezneme k tomuto podle všeho velice vážnému incidentu jakoukoliv zmínku. Za dobu služby ve Francii byl hodnocen takto: *Inteligentní, rozvážný, působí dojmem, že je ve stálém spěchu a ruchu. Vstoupil do odboje z ideových pohnutek, národnostně spolehlivý. Dbá o svůj zevnějšek, dobré vystupování. [...] Fyzicky velmi zdatný, námahy snášel dobře. [...] Velmi dobrý důstojník.*¹³

... i za hranicemi

Loď Patria vylodila své pasažéry v Marseille, odkud se českoslovenští uprchlíci vydali vlakem do Agde, kde právě vznikala 1. čs. pěší divize. Ve výcvikovém středisku byl Prokeš prezentován 27. dubna 1940. Dne 7. května ho představení zařadili ke Smíšenému předzvědnému oddílu 1, kde byl ustanoven velitelem jezdec-

ké eskadrony. Tam setrval měsíc a 8. června byl jako důstojník přemístěn k nově budovanému 3. pěšímu pluku, kde zastával funkci velitele úseku stráží u zátarasů. Vzhledem k tomu se patrně ostrého nasazení na rychle se hroučící západní frontě nedočkal, do pole totiž odešly pouze 1. a 2. pěší pluk, nicméně i jeho se týkala překotná evakuace čs. vojska do Velké Británie. Stalo se tak 7. července 1940 na parníku Mohamed Ali el Kebir.

Ve Velké Británii byl Prokeš přidělen k Náhradnímu tělesu a od 12. srpna 1940 zastával funkci velitele 1. čtyř pěší výcvikové roty. Dne 7. března 1941 byl povýšen na majora (v únoru 1942 navíc absolvoval kurz pro vyšší důstojníky). V té době působil jako osvětový důstojník a se stejnou agilitou se věnoval také tělovýchově. Dne 7. listopadu 1941 byl přeřazen do velitelské zálohy a stal se přednostou evidenční skupiny u Náhradního tělesa. Z té doby se dochovala tato jeho charakteristika: *Živá povaha. Velmi ctižádostivý bez dostatečné sebekritiky. Mnohamluvný se sklony k pletichám. Jinak bystrý, průměrně nadaný s dobrými odbornými vědomostmi. Ve své uražené ješitnosti a domýšlivosti je v domněni, že přeložením do vel[itelské] zálohy stala se mu křivda. Z toho vypěrá na jedné straně jeho naprostá zaujatost a negace vůči veliteli brigády, na druhé straně snaha jak výkonem služby, tak i jiným, ať již vhodným nebo nevhodným způsobem, ukázati se jako oběť domnělého bezpráví. Proto jako vedoucí evidence pracoval iniciativně, samostatně a osvědčil se velmi dobře. Fyzicky pro polní službu schopný.*¹⁴

11 Pro úplnost je potřeba uvést, že mjr. Prokeš byl několikrát nařčen z kontaktů s Gestapem, přičemž věc v roce 1947 bez výsledku prošetřovalo komunisty ovládané vojenské Obranné zpravodajství. To se zajímalo především o nejasnosti ohledně Prokešova zaměstnání po jeho propuštění z armády na jaře 1939. On sám se těmto obviněním bránil trestním oznámením pro pomluvu. Viz ABS, Sběrka starých svazků a dotazníků (S/OL), sign. S-961 OL; tamtéž, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6297 MV, Prokeš Květoslav a spol. – operativní podsvazek č. 2.

12 PŘÍKRYL, Vladimír: *Za vlády tmy*. Naše vojsko, Praha 1993, s. 60–61.

13 VÚA - VHA, f. Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Květoslava Prokeše, Záznam o důstojníku za dobu služby ve Francii z 18. 7. 1940.

14 Tamtéž, kvalifikační listina Květoslava Prokeše z doby služby ve Velké Británii (zahrnuje léta 1941 a 1942) – prvopis.

Zdá se, že výše popisovaná událost, tedy přeložení do velitelské zálohy a snad i další důvody¹⁵, z nichž některé mohly souviset s dlouhým odloučením od domova a bojovou nečinností, znamenaly v Prokešově vojenské kariéře u čs. jednotky ve Velké Británii zlom. Jestliže mu byla do března 1941 opakovaně přiznávána kvalifikace „velmi dobrá“ a nadřazení vyzdvihovali jeho inteligenci, energičnost, vojenské zkušenosti i vystupování a také jím vedený výcvik, na konci září 1941 došlo ke změně hodnocení na „dobrá“ (argumentovalo se Prokešovou pohodlností a preferováním osobních zájmů na úkor služby), v říjnu 1942 pak dokonce pouze na „vyhovující“ (Prokeš byl líčen jako neseriózní, jednající negativně a destruktivně). Podle všeho ho v té době provázela pověst konfliktního důstojníka, jenž se nevybíravě vyjadřuje k fungování československé jednotky a kritikou nešetří ani na adresu vrcholných představitelů exilu včetně prezidenta Edvarda Beneše. V souvislosti s jeho výroky s ním bylo později dokonce vedeno řízení pro přešůvek pomluvy a přešůvek urážky prezidenta republiky.¹⁶

Další vojenská služba mjr. Prokeše již probíhala mimo řady čs. armády. Dne 28. listopadu 1942 obdržel rozhodnutím prezidenta republiky povolení ke vstupu do jednotek Svobodných Francouzů a v lednu 1943 se objevil v libanonském Bejrútu. V příštích téměř dvou letech sloužil pod gen. Charlesem de Gaullem kromě Libanonu také v Palestině a Sýrii – ve všech případech se podílel na výcviku a školení francouzských důstojníků motorizovaných jednotek.¹⁷ Kon-

Květoslav Prokeš (vlevo nahoře) se svými spolubojovníky ve Velké Británii

Foto: archiv Tomáše Jambora

krétními údaji k této službě bohužel nedisponujeme, z torzovitých informací lze odvodit, že působil nejprve jako velitel pluku v rámci 5. brigády,

později ho přidělili k hlavnímu štábu a ustanovili inspektorem tělesné výchovy a sportu pro Libanon a Sýrii. V listopadu 1943, kdy v Libanonu po

15 Prokešova kvalifikační listina obsahuje záznamy o jeho vážných depresivních stavech, které v říjnu 1941 vyvolaly zprávy z domova (patrně se týkaly příchodu zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha do Prahy a následného vyhlášení stanného práva v protektorátu). Kvůli psychickým problémům absolvoval Prokeš několik lékařských vyšetření v nemocnici ve Warwicku a strávil 84 dní v domácím léčení (ve stavu nemocných byl veden od 3. 12. 1941 do 25. 2. 1942). Tamtéž, lékařské zprávy a služební záznamy.

16 Tamtéž, oznámení polního prokurátora npor. just. JUDr. Jaroslava Němce o zavedení vyhledávacího řízení proti mjr. jezd. Květoslavu Prokešovi pro Ministerstvo národní obrany z 13. 5. 1943.

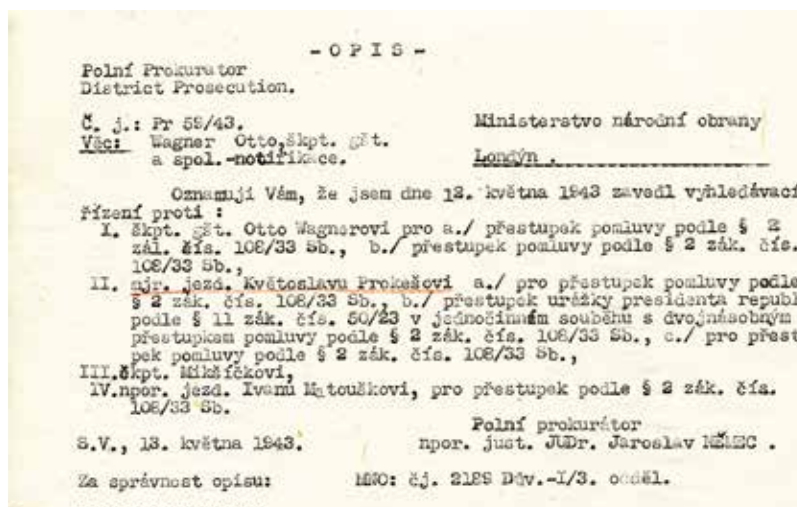
17 Prokešův příchod k jednotkám generála de Gaulla zaznamenává ve svém deníku cizinecký legionář Otto Wagner, který byl podobně jako mjr. Prokeš velkým kritikem vedoucích představitelů čs. exilu v Londýně i poměrů panujících v tamějších čs. pozemních jednotkách. WAGNER, Otto: *S cizineckou legií proti Rommelovi. Válečný deník českého důstojníka cizinecké legie*. X-Egem, Praha 1995, s. 247.

vyhlášení samostatnosti vypuklo povstání proti francouzskému režimu, velel 18 dní protipovstaleckým jednotkám v prostoru Souk el Gharb, za což obdržel písemnou pochvalu.¹⁸

Poslední měsíce války

Po vypuknutí Slovenského národního povstání (SNP) v létě 1944, když prý předtím neuspěl u francouzských vojenských orgánů s prosbou o odeslání k jednotkám nasazeným na frontě, podal mjr. Květoslav Prokeš žádost o uvolnění z jejich služeb. Podle svých slov se zároveň obrátil na náčelníka československé vojenské mise v SSSR brigádního generála Heliodora Píku a na ministerstvo národní obrany v Londýně s prosbou o přijetí zpět do řad čs. armády.

Ve stejné věci údajně intervenoval i u čs. vojenských úřadů v Jeruzalémě. Do 15. listopadu 1944, kdy mu bylo ze strany francouzských velitelských míst vyhověno, prý ovšem žádnou odpověď neobdržel. V této situaci se rozhodl dále nečekat a na vlastní pěst bez vyrozumění čs. vojenských úřadů v Jeruzalémě odcestoval ze Středního východu přes Turecko a Bulharsko do Rumunska. V Bukurešti se prý přihlásil na sovětském velitelství, kde neúspěšně žádal buď o odeslání k čs. bojujícím jednotkám, anebo o možnost sloužit přímo pod Sověty v rámci vojsk maršála Malinovského, jež tehdy operovala v Maďarsku a na Slovensku. V mezidobí, kdy se údajně stále vyřizovaly jeho žádosti, navázal styk s krajinou v Bukurešti. V druhé polovině prosince 1944 odcestoval jako vedoucí jejich delegace s povolením sovětských vojenských míst do

Jeden z dokumentů potvrzujících konflikty mjr. Prokeše s vedením zahraničního odboje

Foto: VÚA - VHA

Užhorodu, kam dorazil automobilem 18. prosince. Tam hodlal spolu s předsedou čs. kolonie Ing. Stanislavem Říhou informovat zástupce československé vlády o činnosti čs. kolonie v Bukurešti a o možnosti pomoci osvobozenému území, např. formou dodávek potravin. Dne 20. prosince jednal mjr. Prokeš s velitelem osvobozeného území, divizním generálem Antonínem Hasalem. Ten mu nařídil vrátit se do Bukurešti, kde měl ve věci svého služebního zařazení vyčkat na rozhodnutí ministerstva národní obrany. Zároveň Prokešovi uložil zdržet se tam jakékoli vojenské i politické činnosti. Až v březnu 1945 Sověti Prokešovi povolili odjezd do Košic, kde se posléze připojil k jednotkám 1. čs. armádního sboru v SSSR. Po svém příjezdu 6. dubna 1945 byl zařazen ke štábní rotě MNO.¹⁹

Nutno poznamenat, že právě z té doby pochází celá řada kritických reflexí činnosti mjr. Prokeše, kterému je vyčítána svéhlavost, neukázněnost, nezodpovědnost, neserióznost, jakož i přisvojování si pravomocí, které mu v žádném případě nenáležely. Kromě výše popsaného jednání, kdy obcházel své nadřízené a ignoroval standardní služební postupy, prý navíc v Bukurešti zahájil ze své vlastní iniciativy odvodování branců do čs. armády, v Užhorodu prý zase vystupoval jako údajně významný představitel protibenešovské opozice. Na soukromé večeri s několika zástupci tamější „československé“ komunity tehdy podrobil řadu exilových politiků i svých bývalých kolegů z čs. armády ostré kritice, přičemž je neváhal označit za zločince. Podle svědectví účastníků zazněly při té příležitosti

18 VÚA - VHA, f. 24, Květoslav Prokeš, dopis mjr. K. Prokeše prezidentu republiky (Prosba o rozhodnutí mého postavení) ze 17. 4. 1945 s přílohami.

19 Tamtéž, f. Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Květoslava Prokeše; tamtéž, sb. Vojenské kmenové listy, kmenový list Květoslava Prokeše; tamtéž, f. 24, Květoslav Prokeš - životopisné údaje a služební záznamy; tamtéž, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (dále jen 37), sign. 37-360-4 (Situační zpráva z osvobozeného území), situační zpráva Velitele osvobozeného území div. gen. A. Hasala pro Hlavní velitelství Londýn z 24. 12. 1944 a sign. 37-360-5 (Osvobozené území - Zápisy o jednání u velitelství), zpráva Velitele osvobozeného území div. gen. A. Hasala o jednání s mjr. Prokešem dne 20. 12. 1944; ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6297 MV, životopisné údaje z výslechových protokolů Květoslava Prokeše a dalších materiálů.

z majorových úst i antisemitské vý-
roky.²⁰ Jedna z dochovaných relací
z pera gen. Bedřicha Neumanna-
Miroslava ho líčí takto: *Jmenovaný
má velké charakterové vady, je neu-
kázněný, neseriozní, neodpovědný,
vměšuje se do věcí, které mu nepatří,
a tím zaviňuje nepřijemnosti a obtíže.
Proto nemohu naprosto souhlasit s jeho
zařazením k jednotkám v SSSR. Právem
by se muselo vytknout, že se odesílají
do SSSR osoby skutečně nevhodné. Je
dále nutné, aby jeho samozvaná čin-
nost v Rumunsku co nejdříve ustala.*²¹
Dodejme, že chladného přijetí se
majorovi dostalo i po jeho příjezdu
z Bukurešti do Košic v dubnu 1945.
Podle Prokešových vlastních slov ho
prý při setkání 9. dubna 1945 přivítal
brigádní generál Bohumil Boček
takto: *Co zde hledáte? Na Vaše služby
nereflektujeme, poněvadž jste nedělal
čest čs. armádě ani v Anglii, ani u Fran-
couzů.* Prokešovi nakonec po dvou
dnech doporučil, aby si podal žádost
o znovuzařazení do čs. armády.²²

Boj za očištění jména

Major Květoslav Prokeš se nehodlal
s tímto podle něj nespravedlivým za-
cházením smířit a domáhal se slyšení
u prezidenta republiky. V dopise, kte-
rý nese datum 17. dubna 1945 a jež
osobně doručil Vojenské kanceláři
prezidenta republiky, líčí hlavně státu
průběh své dosavadní služby v čes-
koslovenské i francouzské armádě,
objasňuje pozadí některých konfliktů
a vypočítává své zásluhy o česko-

Květoslav Prokeš (v obleku v druhé řadě druhý zprava) v poválečné Praze jako účastník pochodu veteránů
Foto: archiv rodiny

slovenskou věc. K tomuto „hlášení“
přiložil kopie pochvalných vyjádře-
ní francouzských představených na
svou adresu a rovněž kopii svého hlá-
šení o situaci důstojníků čs. armády
ve stavu francouzských ozbrojených
sil, které předložil již 10. dubna 1944
v Jeruzalémě plk. gšt. Prokopu
Kumpoštovi.²³ Z tohoto dokumen-
tu skutečně vyplývá, že již na jaře
1944 žádal Prokeš o možnost sloužit
v čs. ozbrojených silách na frontě.
V hlášení navrhoval, aby všichni ak-
tivní důstojníci dostali na základě
žádosti čs. strany možnost opustit

službu u Svobodných Francouzů, kde
byli již podle jeho mínění upozaděni,
a připojit se k bojujícím jednotkám
v Sovětském svazu.²⁴ O několik dní
později, 25. dubna 1945, pak podal
sám na sebe (sic) trestní oznámení
a žádal o vyšetření svého případu
s tím, aby buď padlo oficiální obvi-
nění z poškození dobrého jména čs.
důstojníka a čs. armády a on se mohl
hájit, anebo aby byl jakýchkoli podob-
ných obvinění zproštěn.²⁵ Paralelně
s jeho bojem za očištění jména přitom
proti němu probíhalo také řízení ve
věci přestupku urážky podle § 1 zá-

20 O chování mjr. Prokeše v Užhorodu se dochovalo několik písemných svědectví - viz VÚA - VHA, sb. Vojenské kmenové listy, kmenový list Květoslava Prokeše, zápis z pera prokuristy Zemědělské banky pro Čechy a Moravu, kpt. m. sl. Jana Dočkálka z 31. 12. 1944 (doplněný přípisem Josefa Štálmacha z 1. 1. 1945), dále zápis inspektora čsl. státní policie m. sl., t. č. tajemníka čsl. Národního výboru v Užhorodě Michala Dzioby z 30. 12. 1944 a hlášení čs. stýčného důstojníka u štábu IV. ukrajinského frontu pplk. jezdeckta Romana Kokrды ze 4. 1. 1945. Srov. tamtéž, sb. 37, sign. 37-360-5, zpráva Velitele osvobozeného území div. gen. A. Hasala o jednání s mjr. Prokešem dne 20. 12. 1944.

21 PEJČOCH, Ivo: *Vojáci na popravišti. Vojenské osoby popravené v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v období 1949-1985*, s. 261.

22 VÚA - VHA, f. 24, Květoslav Prokeš, dopis mjr. K. Prokeše prezidentu republiky (Prosba o rozhodnutí mého postavení) ze 17. 4. 1945 s přílohami.

23 Plk. gšt. Prokop Kumpošt v té době v Jeruzalémě působil jako velitel Čs. administrativního štábu pro Střední východ.

24 VÚA - VHA, f. 24, Květoslav Prokeš, hlášení o situaci čs. důstojníků z 10. 4. 1944.

25 Tamtéž, sb. Vojenské kmenové listy, kmenový list Květoslava Prokeše, podání trestního oznámení čs. polnímu prokurátorovi z 25. 4. 1945.

kona č. 108/1933 Sb., o ochraně cti, jehož se měl dopustit během svého pobytu v Užhorodě. Jak z dochované spisové dokumentace vysvítá, Prokeš nebyl za své jednání nijak potrestán a případ vojenský prokurátor k 28. červnu 1945 odložil.²⁶ To mjr. Prokešovi nestačilo a 24. listopadu 1945 podal znovu trestní oznámení, nyní na „neznámého pachatele“ pro přestupek urážky. V této souvislosti dokonce žádal, aby byl ve věci vyslechnut i náčelník štábu, div. gen. Bohumil Boček.²⁷ I v tomto případě prokurátor kauzu odložil s tím, že mjr. Prokeš koná službu u Vojenského účetního a cenzurního úřadu (VÚCÚ), tím je jeho zařazení do služby vyřízeno a o dalším že rozhodne tzv. Příjímací komise pro důstojníky a rotmistry z povolání u ministerstva národní obrany. Ta se jeho osudem zabývala až 16. dubna 1947, přičemž se usnesla navrhnout ministrovi národní obrany, aby mjr. Prokeš nebyl povolán do činné služby (pro něj, který fakticky službu konal, to znamenalo zproštění služby). K důvodům sdělila komise Prokešovi následující: *Projevil jste se jako osoba protidemokratická a státně nespolehlivá.*²⁸ Vzhledem k tomu, že usnesení postrádalo v předmětném výroku jakékoli konkrétní důkazy a mjr. Prokeš ani nedostal možnost, aby se k těmto obviněním vyjádřil, úspěš s odvoláním. Paradoxně se tak stalo v říjnu 1948, tedy v době, kdy byl již v důsledku únorových událostí na nuceném odchodu z armády.

V souvislosti se shora uvedeným je bezesporu zajímavá otázka významu, která mjr. Prokeš za svou odbojovou činnost získal. Za-

tímco podle záznamu ve vojenském kmenovém listě šlo pouze o Čs. vojenskou pamětní medaili se štítkem F-VB (udělena 7. března 1944)²⁹, v jeho soudních spisech se kromě ní zmiňují ještě Čs. válečný kříž 1939, Čs. medaile Za chrabrost před nepřitelem a Čs. vojenská medaile Za zásluhu II. stupně.³⁰ V roce 1968 hovořila vdova po popraveném majorovi Ottilie Prokešová ještě o francouzských vyznamenáních, která ovšem zmizela v rámci policejní razie po jeho zatčení v květnu 1949.³¹

Doposud jsme zevrubně sledovali vojenskou kariéru Květoslava Prokeše, avšak neřekli jsme nic o jeho rodinném životě, zájmech a ideovém zakončení. Dne 30. září 1922 se oženil s dcerou venkovského učitele Ottilií Novickou (nar. 1900), o tři roky později se manželům narodil syn Radomír, jejich jediné dítě. Vzhledem k tomu, že byl mjr. Prokeš za první republiky příslušníkem ozbrojených sil, svět politiky mu zůstával od roku 1927, kdy došlo k novelizaci čs. branného zákona, zapovězen (tehdy přišli příslušníci armády a četnictva o volební právo). Avšak dá se předpokládat, že jako každý tehdejší občan jisté politické preference měl. Ty se patrně projeví v roce 1947, kdy vstoupil do Československé sociální demokracie.

Jak z dostupných pramenů víme, byl hrdina našeho příběhu po mnoho let nadšeným sokolem, aktivně závodil, angažoval se v branné výchově (byl dokonce autorem několika instruktážních příruček) a spolupracoval s organizátory Selských jízd. Po válce rovněž působil jako jednatel Sdružení přátel severní Moravy v Praze.³²

Mjr. Prokeš se na úředních dokumentech hlásil k československému vyznání, nezdá se však, že by svou víru intenzivněji praktikoval, na oddacím listu je dokonce spolu s manželkou veden jako bezkonfesijní.³³ Za války byla jeho rodina perzekvována, syn Radomír vyloučen z gymnázia, manželka vyslýchána a sledována Gestapem (kvůli tomu se prý přestěhovala z Prostějova do Mladé Boleslavi). Záhadou zůstává osud Prokešova otce Václava. Major po válce bez bližšího vysvětlení uváděl, že jeho otec byl vězněn v Šumperku, kde mu údajně naočkovali sněť slezinnou, následkem čehož v roce 1940 zemřel.³⁴

Období třetí republiky

Poválečná Prokešova kariéra nejprve stagnovala, posléze nabrala vlivem politických událostí strmě klesající trajektorii. Dne 15. března 1946 ho nadřízení přemístili k Vojenskému účetnímu a cenzurnímu úřadu podléhajícímu Velitelství 1. oblasti. To byl již zařazen do stavovské skupiny pěchoty, neboť stavovská skupina jezdeckta byla zrušena. Dne 15. listopadu 1946 došlo k jeho přemístění k výkonu řadové služby u Pěšího praporu 48 do Pelhřimova. Major Prokeš tam nastoupil službu 1. prosince jako velitel technické roty. V září 1947 ho nadřízení přemístili do Tábora. V té době se pokoušel docílit přeložení na zahraniční misi, jeho žádost však osobně kategoricky zamítl obávaný přednosta 5. oddělení hl. štábu Bedřich Reicin (jednalo se o komunisty ovládané vojenské Obranné zpravodajství).³⁵

26 Tamtéž, potvrzení polního prokurátora I. arm. sboru mjr. just. Vladimíra Burýška z 19. 11. 1945.

27 Tamtéž, podání trestního oznámení z 24. 11. 1945.

28 Tamtéž, usnesení Příjímací komise pro důstojníky a rotmistry z povolání u ministerstva národní obrany z 16. 4. 1947.

29 Tamtéž, služební záznamy.

30 BRET, Jan: 22 oprátek, s. 58.

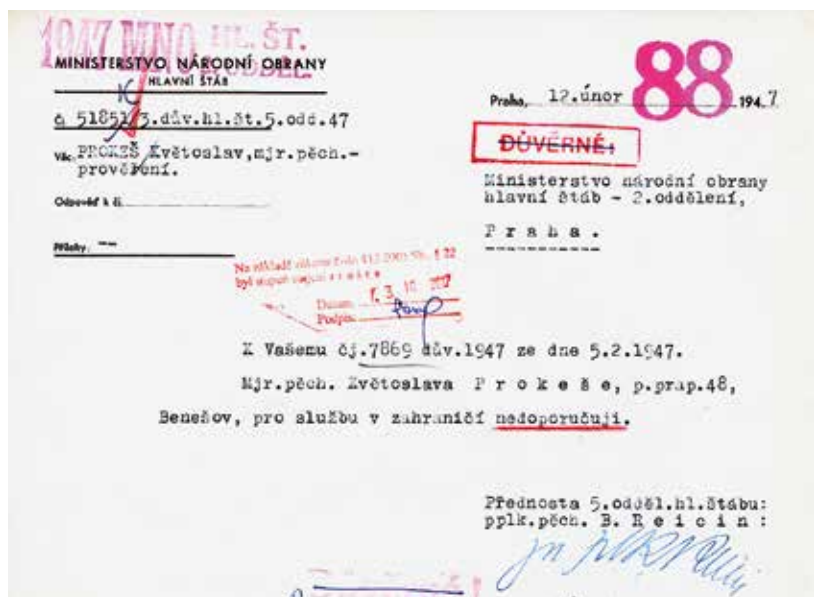
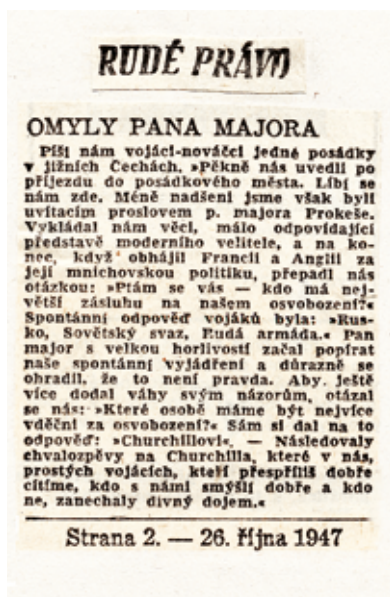
31 VÚA - VHA, sb. Vojenské kmenové listy, kmenový list Květoslava Prokeše, vyplněný dotazník k žádosti o rehabilitaci, 6. 9. 1968.

32 FILIP, Zdeněk: *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939-1945*, s. 82-91

33 *Archiv autora*, kopie výpisu z občanské oddací matriky.

34 VÚA - VHA, sb. Vojenské kmenové listy, kmenový list Květoslava Prokeše, přihláška pro důstojníky a rotmistry z povolání.

35 Tamtéž, prověření mjr. pěchoty Květoslava Prokeše, 12. 2. 1947.

Excentrický major byl komunistům trnem v oku... Vpravo: Vyjádření Bedřicha Reicina k Prokešově žádosti.

Foto: ABS; VÚA - VHA

Tajné záznamy, které se dodnes dochovaly ve vyšetřovacím spise StB, jednoznačně prokazují, že se mjr. Prokeš ocitl velmi brzy v hledáčku tohoto zpravodajského orgánu sloužícího zájmům KSČ. Ve zprávě OBZ z 28. prosince 1946 např. čteme: *Asi dne 19. 12. 1946 byl vylepen v hotelu Slavia v Pelhřimově plakát, psaný hůlkovým písmem, s nápisem: „Přednáška pana mjr. Prokeše Květoslava, velitele místní posádky na thema Poznatky z ciziny“. Přednášku konal jmenovaný v zadním sále hotelu Slavia pro civilní obyvatelstvo. Přednášku lze označiti jako propagaci západu.*³⁶ V jiné tajné relaci, kterou sestavil 3. října 1947 osvětový důstojník pěšího praporu 48 npor. pěchoty František Fiala, se píše o projevu mjr. Prokeše k nováčkům, v němž vysvětloval, že hlavní zásluhu na osvobození Československa nemá Sovětský svaz, ale Francie, protože tam se tvořily první jednotky čs. armády³⁷, dále pak vysoce oceňoval

roli britského premiéra Winstona Churchilla. V reakci na Prokešův projev přineslo 26. října 1947 *Rudé právo* článek „Omyly pana majora“, jehož výstřižek se nachází v operativní části vyšetřovacího spisu StB.³⁸

Vzhledem ke svému otevřeně projevovaným sympatiím k Západu a samozřejmě i vzhledem k tomu, že byl vojákem, který během války na Západě sloužil, se mjr. Prokeš stal jednou z prvních obětí poúnorových čistek. Již 1. března 1948 byl s okamžitou platností zproštěn činné vojenské služby, 1. května dán na dovolenou s čekatelným. Dne 20. října 1948 bylo sice rozhodnuto o jeho ponechání v činné službě (důvodem tohoto kroku bylo zmiňované kladné vyřízení Prokešova odvolání z roku 1947), tento stav však trval pouhých 11 dní – 1. listopadu 1948 byl po odsloužení 33 let a pěti měsíců definitivně přeložen do výslužby. Díky zásahu komunistické moci se tento mimořádně zkušený

voják, který prošel oběma světovými válkami, ocitl v 51 letech v naprosto existenčním vakuu, neboť jako politicky nežádoucí element nemohl nalézt jakékoli zaměstnání. Perzekuci byl navíc vystaven i jeho syn Radomír – přestože byl studentem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, musel nastoupit prezenční vojenskou službu v Milovicích.

Několik týdnů po svém definitivním propuštění z armády, v období rozbíhajících se stalinských čistek a represí, začal mjr. Květoslav Prokeš psát nejdramatičtější kapitolu svého života. Přistoupil na organizování ozbrojeného protikomunistického převratu, který měl do Československa navrátit svobodu a demokracii. O těchto tajemstvích obestřených událostech, jejichž interpretace dodnes rozděluje historickou obec, pojednává připravovaná studie *Květoslav Prokeš a jeho role v protikomunistickém odboji*. pd

36 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6297 MV, Prokeš Květoslav a spol. – operativní podsvazek č. 2, zpráva DOZ Pěšího praporu 48 z 28. 12. 1946.

37 Tamtéž, zpráva osvětového důstojníka Pěšího praporu 48 o projevu mjr. Prokeše k nováčkům z 3. 10. 1947.

38 Tamtéž, novinový výstřižek.